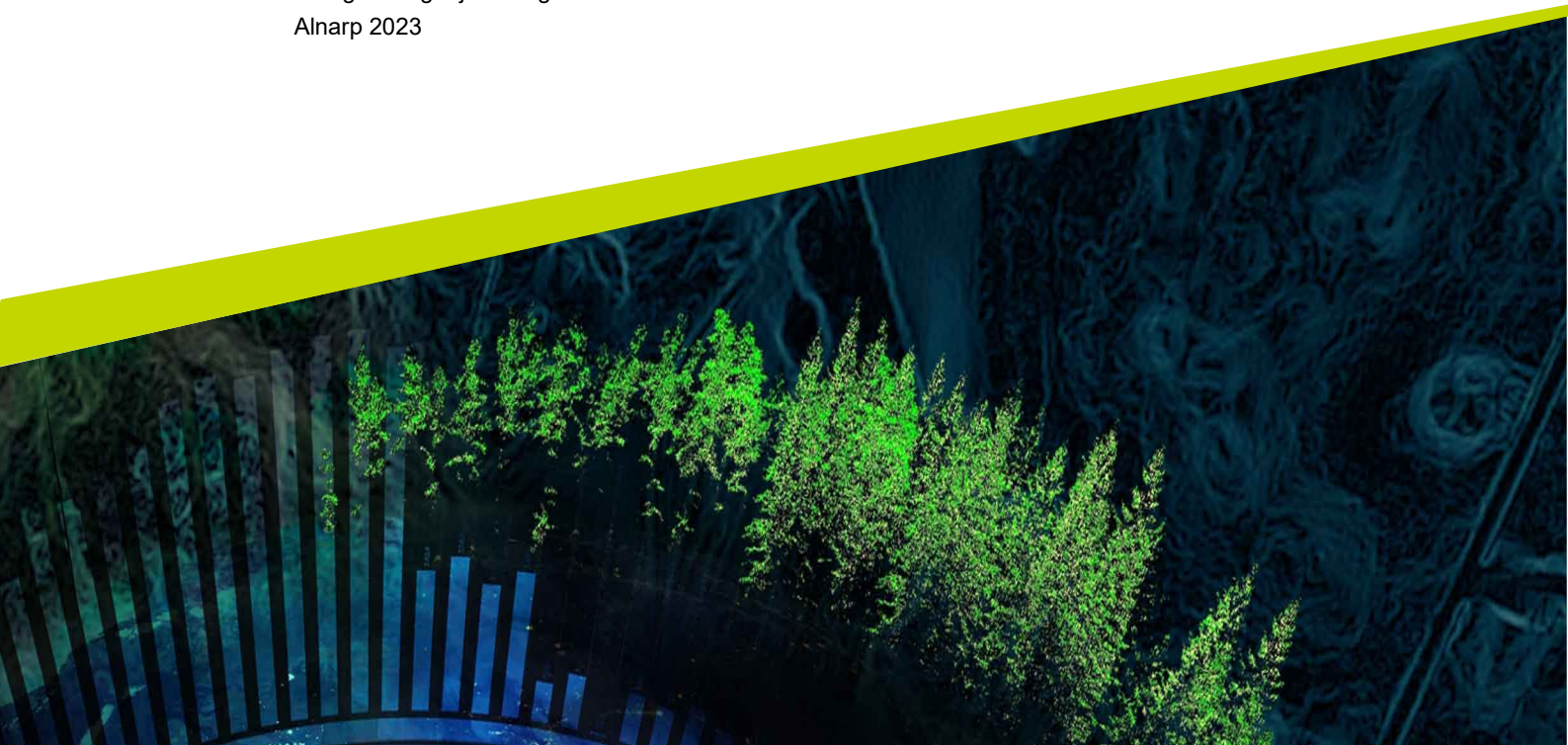

Att främja naturkontakt på skolgårdar

Lisa Jonsson

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Trädgårdsingenjör-design
Alnarp 2023

Att främja naturkontakt på skolgårdar

Promotion of nature contact at schoolground

Lisa Jonsson

Handledare:	Märit Jansson, SLU, Intuitionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator:	Linnea Fridell, SLU, Intuitionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	Grundnivå, G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i Landskapsarkitektur, G2E
Kurskod:	EX0847
Program/utbildning:	Trädgårdsingenjör: design – kandidatprogram
Kursansvarig inst.:	Hanna Fors Intuitionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2023
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Nyckelord:	Naturkontakt, Skolgård

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakultet för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Natur på skolgårdar kan bidra till utvecklingen av ett hållbart samhälle och samtidigt främja barns naturkontakt. Ändå ser förutsättningarna för naturkontakt på skolgårdar väldigt olika ut. Det här arbetet handlar om att främja barns naturkontakt på skolgårdar genom olika aktörer och arbetsroller. Skolgårdsutveckling är en komplicerad process som kräver samverkan mellan flera involverade aktörer. Syftet med studien är att undersöka hur naturkontakt kan främjas på skolgårdar genom arbetsprocesser. Studien genomförs med ett teoretiskt ramverk som används som stöd för metoder och analysverktyg för att förstå och analysera samverkan mellan olika aktörer. Uppsatsen bygger på litteratur från forskning och myndigheter och på olika intervjupersoners synvinklar. Studien visar att det kan finnas målkonflikter i planeringen som kan medföra att barns behov av naturkontakt därmed underprioriteras. Med gemensam målsättning och resurser kan samverkan mellan olika aktörer leda till naturliga skolgårdar som främjar barns naturkontakt.

Nyckelord: "naturkontakt", "skolgård"...

Abstract

Nature in schoolyards can promote children's contact with nature, as well as contribute to the development of a sustainable society. Nevertheless, the conditions for contact with nature vary between different school grounds. The development of school ground is a complicated process, requiring cooperation between the involved actors. The purpose of this study is to investigate how work processes can promote the contact of nature on school grounds. To do this, a theoretical framework is used as support for methods and analysis tools to understand the cooperation between different actors. This study is based on two parts: literature from research and authorities; and on the perspective of various interviewees. The result shows that there can be a conflict of goals in the planning, leading to the children's need for contact with nature to be underprioritized. With common goals and resources, cooperation between different actors can lead to natural school grounds that promote children's contact with nature.

Keywords: "Nature Contact", "schoolground"...

Innehållsförteckning

Förord	6
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund.....	7
1.2 Syfte och frågeställningar	9
1.3 Teoretiskt ramverk	9
2. Metod	11
2.1 Litteraturstudie	11
2.2 Intervjustudie.....	12
3. Litteraturstudie	14
3.1 Diskurser	14
3.2 Resurser.....	15
3.3 Aktörer.....	16
3.4 Regelverk	17
4. Intervjustudie	19
4.1 Naturskolepedagog.....	19
4.2 Skolgårdsutvecklare.....	21
4.3 Planerare parkenheten	23
4.4 Driftsansvarig	25
4.5 Planerare utbildningsförvaltningen	26
4.6 Parkingenjör.....	28
4.7 Landskapsarkitekt	30
5. Diskussion	32
5.1 Hur ser barns möjlighet till naturkontakt på skolgården ut?.....	32
5.2 Hur kan naturkontakt främjas i arbetsprocesser kring skolgårdar?	33
5.3 På vilket sätt arbetar olika aktörer för att främja barns möjlighet till naturkontakt på skolgårdar?	34
5.4 Metoddiskussion	35
Slutsats	37
Referenser	38
Bilaga 1	42

Förord

Under arbetet har jag funderat på om mitt eget naturintresse växte fram på skolgården. I låg och mellanstadiet fanns det möjlighet att leka i skog där vi byggde kojor, letade skalbaggar och hade kottekrig. Under våren följde vi knopputvecklingen på träden och samlade ängsväxter för att torka. Det var när jag senare i livet arbetade på en förskola som mitt intresse för utemiljön och betydelsen av den för barns utveckling startade. Jag kunde på nära håll se vikten av naturkontakt på skolgårdar. Då visste jag inte att det skulle leda mig vidare till SLU och att jag nu skulle skriva det här kandidatarbete om just naturkontakt på skolgårdar.

Till intervjupersonerna vill jag rikta ett stort tack för att ni tog er tid att medverka och jag är oerhört glad att ni generöst delade med er av erfarenheter.

Tack till min handledare Märith Jansson, ditt stöd under arbetet har varit mycket betydelsefullt. Du gav mig mycket intressant input som jag är så glad att få ha tagit del av. Tack till Jorun Göth, Therese Malmberg Morales, Fredrika Mårtensson och Maria von Post för input under möten.

Jag vill även tacka till vänner och familj som peppat och läst igenom arbetet, särskilt tacka Melker Malmerström för att du gjorde din mosters pluggpauser till lekpauser när hon behövde det som mest.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Hållbar samhällsutveckling står för både ekonomisk, ekologisk, och social hållbarhet (Globala målen u.å.) Utmaningar med att möta klimatförändringar och förluster av biodiversitet kräver att flera delar av samhället samverkar (Naturvårdsverket 2022). Ekosystemtjänster och naturbaserade lösningar har stor potential att bidra till minskade klimateffekter och en hållbar utveckling (Boverket 2022). Gröna miljöer har även stor potential att bidra till folkhälsan genom att sänka stressnivåer och främja fysisk aktivitet (Boverket 2022). Social och ekologisk hållbarhet underprioriteras för kortsiktiga ekonomiska värden i samhällsplaneringen (Naturvårdsverket 2022). I arbete med ekologisk hållbarhet kan även sociala värden som jämlikhet och folkhälsa ses som synergieffekter (Naturvårdsverket 2022). I samhällsbyggandet eftersträvas förtätning av staden för att till exempel minska exploateringen av bördig åkermark och viktiga naturtyper (Naturvårdsverket 2022).

I takt med klimatförändringarna och för att följa upp FN:s klimatmål, Agenda 2030, om ett hållbart samhälle krävs att framtida generationer lär sig mer om naturen och känner engagemang att arbeta för ett hållbart samhälle (Jungmark 2021). Barn som identifierar sig med naturen har större sannolikhet att arbeta för att främja den jämfört med barn som saknar naturkontakt Öhrbom (2019).

Naturkontakt kan definieras som interaktionen med gröna och naturliga miljöer som innehåller djur, landskap och vegetation (Jansson et al 2021). Naturliga lek miljöer bestående av löst material som löv och pinnar ger barn utrymme att interagera och påverka sin utemiljö (Jansson et al. 2021). En positiv naturupplevelse kan bidra med ett engagemang för naturen och emotionella, estetiska och existentiella upplevelser (Naturvårdsverket). Natur på skolgårdar främjar fantasilek och rörelselek (Jansson et al 2021). Barn betraktar och utforskar sin miljö med alla sinnen och leken är en livsviktig del i barns hälsosamma utveckling (Gray 2011).

Under uppväxten tillbringar barn en stor del av sin utomhustid på skolgården, vilket har potential att vara betydelsefullt för barns vardagliga kontakt med naturen (Boverket 2022). En skolgård kan ha många funktioner för skolan och samhälle,

för barn kan den främst bidra med fysisk aktivitet, socialt liv och naturkontakt (Jansson et al 2021). För att främja naturkontakt krävs att bygga nya och bevara befintliga naturmiljöer som ges tillräckligt med utrymme (Jansson et al. 2021). I Sverige består grundskolans skolgårdar i genomsnitt till 43 procent av hårdgjord mark och vartannat skolbarn har friytor bestående av grönska till mindre än 50 procent (Boverket, 2022). Enligt SCB (2022) kan yta och utformning av skolgårdar se väldigt olika ut beroende på region och kommun. Jungmark (2021) menar att det bland annat beror på att skolgården konkurrerar om ytan i staden när den förtätas. Även barns rörelsefriheten minskar i dagens samhällsplanering då barns rörelsevägar bebyggs med trafik och infrastruktur. (Boverket 2015)

Barns hälsosamma utveckling och hur uppväxtmiljön kan stödja den har uppmärksammats inom forskning och policyarbete. Barnkonventionen är sedan 1 januari 2020 en svensk lag och barns mänskliga rättigheter har därför stärkts juridiskt (Unicef, 2020). Barnkonventionen innefattar bland annat att barn ska ha rätt till en god uppväxtmiljö och kunna påverka sin egen närmiljö (Unicef, 2020). Björklid & Norström (2007) skriver om vikten av engagerade vuxna i utformningen av barns offentliga miljöer. Vuxna kan främja barns upplevelser i stadsplaneringen men för att göra detta krävs ett utvecklat barnperspektiv genom kunskap och engagemang (Björklid & Nordström 2007).

Landskapsarkitektur skulle kunna beskrivas som en linjär process med planering, design, anläggning och skötsel (Jansson & Randrup 2020). I takt med det senaste 50 årens demokratiseringsprocesser, utveckling av olika privata aktörer och nya utmaningar har utvecklingen gått mot ett cirkulär styrande och även mer strategisk förvaltning (Jansson & Randrup 2020). Strategisk förvaltning utgör i stället en cyklisk process, där skötsel och utveckling är lika viktiga beståndsdelar och processer kan omfatta både förändringar och underhåll av landskapet (Randrup & Persson 2009). Nu när fler parter oftare är involverade i processen går styrningen alltmer mot ett samstyre, så kallat governance eller co-governance, där brukarna involveras i olika demokratiseringsprocesser (Jansson & Randrup 2020). Genom deltagarprocesser på skolgårdar kan detta medföra att pedagoger och barn involveras i förändringar och underhåll av skolgårdar (Jansson & Mårtensson 2021).

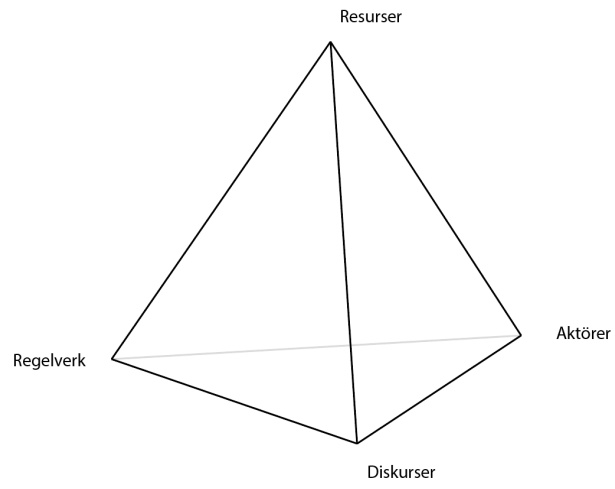
Naturmiljöer på skolgårdar är viktigt för barns utveckling och ger flera positiva hälsoeffekter (Jansson et al 2021), men trots det har flera skolgårdar inte tillräckligt mycket grönyta och brister i utemiljöns kvalitet (Boverket 2021c). Det kan bero på skolgårdens yta och utformning eller brist på samverkan mellan ansvariga parter över skolgårdens utemiljö (Jungmark 2021). Det saknas kunskap kring hur det går att arbeta för ökad naturkontakt och forskning visar att det behövs *“fler studier som tar ett bredare grepp kring skolgårdars ytor och kvalitet och tittar på exempelvis fysisk aktivitet, barns perspektiv, möjlighet till naturkontakt och lärande, tid utomhus och slitage”* (Jansson et al. 2021, s.38).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka: 1) hur barns möjlighet till naturkontakt på skolgårdar ser ut; 2) hur det kan främjas i arbetsprocesser kring skolgårdar; och 3) på vilka sätt olika aktörer arbetar med skolgården för att främja barns naturkontakt.

1.3 Teoretiskt ramverk

Modellen (figur 1) kallas PAA (Policy arrangement approach) och ses som ett förenklat verktyg för att förstå och analysera ett komplext system av governance med samverkan mellan olika aktörer (Jansson et al 2019). Modellen är hämtad från *“Political Modernisation and Policy Arrangements: A Framework for Understanding Environmental Policy Change”* skriven av Bas Arts, Pieter Leroy och Jan van Tatenhove (2006). Relationerna mellan olika aspekter av governance kan ses som ett tillfälligt arrangemang och kan påverkas av att en av komponenterna förändras (Jansson et al 2019). **Resurser** beskriver vad som behövs för att främja naturkontakt, vilket kan vara ekonomi, kunskap, engagemang, material, eller ytan och kvalite på skolgårdarna. **Aktörer** beskriver olika yrkespersoner som ingår i processen och som kan främja naturkontakt inom kommunens olika förvaltningar eller privata aktörer, gestaltare, anläggare, driftansvariga, personal, pedagoger, men också aktörer som barn och föräldrar eller allmänheten. **Regelverk** beskrivs som både formella, och informella regler och föreskrifter kring skolgården som olika yrkesgrupper har att förhålla sig till. **Diskurser** är den allmänna bilden av skolgårdar och barns kontakt med natur eller olika trender och policys som påverkar skolgårdar (Arts et al 2006).

Figur 1. PPA modell - en modell över de olika delarna i ett samstyre eller en governanceprocess, återskapad från Arts et al. (2006).

2. Metod

Metoder för arbetet var en litteraturstudie av forskning och myndigheters riktlinjer, samt en intervjudel baserad på en rad intervjuer i semistrukturerad form. Frågeställningarna besvarades genom både litteraturstudie och intervjustudie. Det teoretiska ramverket användes i utformning av intervjuguide, (bilaga 1) och analys av varje intervju och som analysverktyg i litteraturstudien.

2.1 Litteraturstudie

För att genomföra arbetet krävdes teoretisk kunskap om ämnet. Detta sammanställdes i form av en litteraturstudie och användes som grund för genomförandet av intervjuer. Metoden för litteraturstudien var att läsa publikationer från forskning och myndigheter. Litteraturstudien avgränsades och strukturerades i teman utifrån det teoretiska ramverkets fyra delar: diskurser, resurser, aktörer, och regelverk.

Sökningar efter vetenskapliga texter gjordes via scopus, primo och google scholar. Sökord: "naturkontakt", "skolgård", "schoolground", "nature AND schoolground", "Children AND Nature", "Nature Contact", "affinity with/toward nature". Källor hämtas också enligt snöbollsmetoden vilket innebar att läsning av en text och dess hänvisningar ledde vidare till andra källor.

2.2 Intervjustudie

I intervjustudien har intervjuer genomförts med totalt sju personer. Intervjupersonerna har valts ut då de bedöms ha ett engagemang för naturkontakt eller skolgårdsutveckling, men med olika erfarenheter från projekt och olika arbetsroller. Urvalet gjordes av personer som har kunskap om skolgårdsutveckling och kan anses ha ett utvecklat barnperspektiv. Gemensamt för intervjupersonerna var också att de arbetar i processer där de samverkar med andra aktörer. Några av intervjupersonerna kom till efter tips från andra intervjupersoner. Intervjupersonerna valdes ut med erfarenheter från olika processer, roller och olika geografiska lägen. Att intervjupersonerna är verksamma på olika sätt och i olika delar av landet ger en större bredd i till exempel projekt, diskurser och resurser, regelverk och aktörer, se figur 2. Avgränsning gjordes till att intervjua arbetsroller som berör arbetsområden som planering, gestaltning, förvaltning och pedagog. Arbetet avgränsas till sju intervjupersoner och dessa arbetsroller.

Intervjupersoner

- Naturskolepedagog
- Skolgårdsutvecklare
- Planerare på parkenheten
- Driftansvarig
- Planerare på utbildningsförvaltningen
- Parkingenjör
- Landskapsarkitekt Konsult

*Figur 2, karta över intervjupersonernas huvudsakliga arbetsområde. redigerad från Lokal_profil (2010). SWEMap_Kommuner.svg [Illustration]
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:SWE-Map_Kommuner.svg (CC-BY-SA-2.5)*

Inför arbetet med intervjuerna krävdes inläsning och teoretisk kunskap kring intervjuteknik. Detta genomfördes med läsning av boken *”Den kvalitativa forskningsintervjun”*. En halvstrukturerad intervju kan tillämpas när frågeställningarna kräver ett bredare perspektiv (Kvale & Brinkmann 2019). Det kan anses lämpligt i denna studie som tar ett bredare begrepp kring att främja naturkontakt på skolgårdar. Samtalet fokuserar på erfarenheter och uppfattningar utifrån personens egen synvinkel (Kvale & Brinkmann 2019).

Innan intervjutillfället utformades en intervjuguide, se Bilaga 1 som grundstruktur till intervjun för att kunna besvara arbetets frågeställningar. Utgångspunkten var att täcka in relevanta delar för arbetet (Kvale & Brinkmann 2019). Intervjufrågorna tematiserades under rubrikerna diskurs, aktörer, resurser och regelverk från det teoretiska ramverket. Frågorna var först öppna om skolgårdar och sedan mer riktade frågor om just barns möjlighet till naturkontakt. Några nyckelfrågor markerades som särskilt viktiga för att besvara arbetets frågeställningar, se bilaga 1.

Samtliga intervjuer gjordes på distans via digitala verktygen Zoom eller Teams. Innan intervjun tillfrågades intervjupersonerna om samtalet var okej att spela in, vilket samtliga godkände. Samtalen spelades in för att underlätta för intervjuaren att fokusera på temat och dynamiken i intervjun (Kvale & Brinkmann 2019). Tidsåtgången för intervjuerna blev mellan 30 och 50 minuter.

Efter genomförandet av intervjuerna lyssnades varje intervju igenom 2–3 gånger och skrevs ner för att sedan struktureras och tematiseras efter kategorierna diskurser, resurser, aktörer, och regelverk. I analysen av intervjuerna uppstod ett behov av ytterligare två rubriker, ”samarbete” och ”process” för att få med allt som intervjuerna gav. Rubrikerna lades till som en del av resultatet under en del av intervjuerna. Intervjuerna sammanfattades under resultat. I diskussionen analyserades resultatet från intervjuerna i relation till litteraturstudien.

Med hänsyn till intervjupersonerna används inte deras namn utan endast deras arbetstitlar. Antal intervjuer för att hålla vetenskaplig publicering bör enligt Guest et. al (2006) vara 6–12 inom varje subgrupp, men för denna kandidatuppsats gjordes avvägningen att totalt sju intervjuer med analyser kunde hinnas med inom tidsramen, även om de representerar delvis olika roller och perspektiv (subgrupper).

3. Litteraturstudie

3.1 Diskurser

De senaste åren har några olika diskurser som berör barn och skolgårdar varit framträdande, som fysisk aktivitet, psykisk ohälsa, säkerhet och tillgänglighet. Att mycket fokus har lagts på fysisk aktivitet kan bero på att forskning visar att barn är mer stillasittande idag än tidigare generationer (Arwidssons talks 2022). Detta kan ha lett till att gestaltningar som syftar till att gynna fysisk aktivitet som lekredskap och bollplaner (Jansson et al. 2021). Slitage av vegetation på skolgårdar diskuteras och material som gummigranulat har även använts för att tåla högre slitage på skolgårdar (Mårtensson et al. 2021). Mårtensson et al (2021) menar att det finns vilja att använda naturliga lekplatser men att en lekplats förknippas med lekredskap.

En annan aktuell diskurs handlar om säkerhetsrisker, där utformning av utemiljöer för barn länge har prioriterat vuxnas rädslor för skador och behov av att ge pedagogerna översikt (Jørgensen 2014). Dessutom finns diskursen om tillgänglighet på skolgårdar och i andra miljöer för barn, som handlar om att vara inkluderande och framkomliga för även rörelsenedsatta barn (Naturvårdsverket 2011). Varierade typografi kan vara viktig i barns motoriska utveckling och risktagande (Mårtensson et al. 2021).

Inom stadsplanering råder diskurser om hållbar stadsutveckling vilket innefattar ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. De senaste åren har publikationer om vegetationens nytta i staden visat att grönstruktur bidrar med flera ekosystemtjänster som till exempel att motverka värmeöar och fördröja dagvatten (Naturvårdsverket 2021). Ekonomiska beräkningar av hur mycket pengar ett träd är värt baserat på dessa ekosystemtjänster kan bidra till att ge tyngd i argumenten för naturbaserade lösningar även på skolgårdar (Arwidssons talks (2022)). För att ge tyngd i argument för att plantera fler träd och skapa mer grönstruktur på skolgårdarna, kan ekonomiska beräkningar göras på hur mycket pengar ett träd är

vårt baserat på dessa ekosystemtjänster (Boverket). Enligt Boverket (2021c) finns det anledning att ställa krav på kvaliteter och placering av friytor för lek i form av föreskrifter. Just diskursen kring barns naturkontakt har bara delvis fått genomslag i diskursen (Jansson et al. 2021). Det finns svårigheter i planprocessen och att avväga friyta mot andra intressen och menar att det är en tydlig trend att barns utrymme i stadsmiljön minskar trots att det är viktigt för barns utveckling lek och lärande. (Boverket 2021c)

3.2 Resurser

För att främja naturkontakt på skolgårdar krävs resurser som tid, ekonomi, yta och kunskap (Boverket 2022). Det krävs tid för att olika aktörer ska kunna samverka, kommunicera och komma överens om gemensamma mål (Boverket 2022).

När det gäller skolgårdar är kommunen vanligtvis den aktör som innehar det ekonomiska kapitalet (Nyström & Tonell 2012). Ekonomiska resurser som verksamheter innehar kan skilja sig beroende på hur styret ser ut i de olika kommunerna (Nyström & Tonell 2012). De ekonomiska resurser som går till att uppfylla barns behov konkurrerar med andra intressen (Boverket 2021c). Att barns och ungas roll i samhällsplanering underprioriteras kan bero på de kortsiktiga ekonomiska värden som finns i att sälja eller upplåta mark till exempelvis parkeringsplatser (Jungmark, 2021). Ett barnpolitiskt råd som arbetar med barnkonsekvensanalyser skulle kunna tillsättas för att utvärdera de ekonomiska konsekvenserna för samhället med minskade skolgårdar (Arwidssons talks 2022).

En resurs för naturkontakt på skolgårdar kan anses vara storleken på tillgänglig friyta och specifikt grönyta, för när grönyterna är små ökar slitage och försämrar möjligheten till naturkontakt (Jansson et al 2021). En studie gjord av SCB (2022) med syfte att studera grundskolors friyta och fördelningen mellan grönyta och hårdgjord yta. Den visar att det generellt finns en koppling mellan tätorternas storlek och graden av hårdgjord mark inom skolgården. Den ska dock ses som en översiktlig bild då det har analyserats med hjälp av kartverktyg där grönyta inte visar kvalitéer som löst material, som kan bidra med naturkontakt för barn på skolgården (SCB 2022). Under läsåren 2014/15 till 2016/17 minskade friytan på Sveriges skolgårdar i genomsnitt med 3,7 kvm per elev. Minskningen berodde i första hand på ökat elevantal på befintlig yta men även på förtätning av befintliga skolgårdens yta med exempelvis utbyggnad av paviljongbyggnader. SCB (2022) kartlägger även hur många skolor som har tillgång till grönområden inom 300 m. Studier har visat att bedriva undervisning där krävs högre personaltäthet, ytor i närheten kan inte ersätta behovet av grönska på skolgårdar utan bör endast ses som ett komplement (Boverket 2015). Tabell 1 visar skolgårdens genomsnittliga yta i

de kommuner där intervjupersoner arbetar och skillnader mellan de olika kommuner som intervjupersonerna är verksam i för tillfället. För att bedöma skolgårdars kvalitet i Sverige finns inte tillräckligt med underlag (Jansson et al. 2021).

Tabell 1, information om grönyta och hårdgjord från SCB. (2022), och information om friyta SCB (2020).

Kommun	Friyta/per elev	Grönyta	Hårdgjord yta
Boverkets rekommendationer	Minst 30 kvm		
Genomsnitt	45,9 kvm	46%	48%
Hammarö	76,9 kvm	51%	43%
Lund	45,9 kvm	58%	38%
Örebro	40,1 kvm	46%	46%
Västerås	35,1 kvm	55%	42%
Göteborg	28,3 kvm	43%	49%
Stockholm	15,0 kvm	39%	56%

En förutsättning för naturkontakt är att grönt material som buskar, träd, stenar och löst material som löv, pinnar och stockar, finns tillgängligt på skolgården. Aktiviteter som vattenlek och inventering av insekter och smådjur skapar naturkontakt för barn på skolgårdar (Jansson et al. 2021). Varierade biotoper och naturmiljöer kan samtidigt gynna biologisk mångfald (Jansson et al. 2021). Skötsel av utemiljön kan innebära klippt gräs, rensa rabatter, klippa häckar och beskurna träd men mer naturliga miljöer med anpassad skötsel genom tillåtande av varierad topografi och tillgång till löst material (Boverket2021b). I byggnation av skolgårdar som har befintlig vegetation kan det med fördel sparas då slitaget på skolgårdar kan göra det svårt att etablera ny vegetation (Boverket 2015).

Kunskapsinhämtning via andra projekt och nätverk kan ses som en resurs. Att samverka och skapa nätverk för att dela kunskaper inom kompetensområden kan ses som en viktig del i en utvecklingsprocess (Boverket 2022). Kunskap kan ses genom olika aktörer deltar, men kan vara kunskap i form av erfarenhet från tidigare projekt (Boverket 2022b). Tankesmedjan Movium har ett nationellt uppdrag att förmedla kunskap om barn och unga, och använder sig av tidskrifter och nätverksträffar för kunskapspridning (Jungmark 2021).

3.3 Aktörer

Det finns flera olika aktörer som är involverade i arbetet med naturkontakt för barn på skolgårdar. Stadsplanerare utgår från plan och bygglagen, (PBL) men också exempelvis kommunens grönplan och Boverkets riktlinjer (Nyström & Tonell 2012). I samhällsplaneringen kan resultatet av planeringen delvis bero på aktörens egna perspektiv och kunskap (Nyström & Tonell 2012). Genom att välja fokusområde och använda en målbild kan andra inblandade aktörer gemensamt förstå syftet (Nyström & Tonell 2012). Pedagoger som jobbar på skolor har stor

påverkan på hur barn tillåts använda skolgårdens miljö (Björklid & Nordström 2007). Vid byggandet av skolgårdar arbetar bland annat landskapsarkitekter med utformningen av skolgården. Förvaltning av skolgårdar spelar en viktig roll och kan vara skild från övriga parkförvaltningen. Andra aktörer är säkerhetsinspektörer, brandskyddsinspektörer och miljöförvaltning (Boverket 2015). Styret och organisationen kan se olika ut i olika kommuner beroende på strukturen i förvaltningen och i upphandling med privata aktörer (Jansson et al. 2018). Boverket (2022) har även vägledning om förvaltning om barns utemiljöer.

3.4 Regelverk

Regelverk som påverkar skolgårdar är av flera olika slag då de sträcker sig över olika verksamheter (Boverket 2015). Det som styr den fysiska planeringen är kommunens översiktsplan som enligt PBL ska upprättas och beslutas om i kommunfullmäktige varje mandatperiod (NE u.å.). Naturvårdsverket bidrar med kunskap och tar tillsammans med Boverket fram vägledning om hur kommuner kan utforma en egen grönplan (Naturvårdsverket 2011). Grönplanen bidrar med målsättningar, strategier, ställningstagande och riktlinjer som hjälpmedel att främja grönstruktur i stadsplaneringen genom naturbaserade lösningar och ekosystemtjänster (Naturvårdsverket 2011).

I PBL (SFS 2010:900) är det krav att friytor på skolgårdar ska ge tillräckligt med utrymme för utevistelse. Boverket arbetar med allmänna råd (FRI - BFS 2015:1) kopplade till plan- och bygglagen om barn och ungas utemiljö. Boverkets allmänna råd handlar om kvaliteten på skolgårdar som innefattar behovet av varierade vegetationsförhållanden, tillgång till sol och skugga, ljudkvalité, tillgänglighet och säkerhet (Boverket 2021). Ytstorlek för skolgårdar regleras inte med siffror i vare sig PBL eller allmänna råd. Däremot beskriver (FRI - BFS 2015:1) att friytan ska vara "tillräcklig" och allmänna rådet att ytan ska ha en storlek som möjliggör varierade vegetations- och terrängförhållanden (Boverket 2020). Enligt Jansson et al (2021) kan ytmått i storleksordningen 10 000 kvm för skolgård och 6 000 kvm för förskolegård vara lämpliga för att uppnå god kvalité och rymma alla önskvärda kvalitéer. Boverket har som målsättning 40 kvm per barn på förskola och 30 kvm för barn på skola (Boverket 2015). En risk med att sätta ett minimivärde för yta är att detta blir fokus, och mindre fokus på kvalitet (Boverket 2021c). Movium och Boverket tog tillsammans fram en vägledning "*Gör plats för barn och unga*" (Boverket 2015). En ny vägledning kom 2022 med fokus på skolornas inne och utemiljö, "*Utveckla förskolors och skolors fysiska miljö för att lyfta hela samhället*" (Boverket 2022d).

I PBL (2010:900) innefattar att fastighetsägaren ansvarar för säkerheten på lekplatser är ansvarig för att förebygga eventuella olyckor sker (Boverket 2022) Europiska standarden, (EN) innehåller regelverk om säkerhetsföreskrifter och stötdämpande material (Boverket 2022e). EN ska användas vid lekredskap och vid egenbyggda kan säkerhetsprotokoll användas för att dokumentera säkerheten (Boverket 2022e).

Artiklar från Barnkonventionen:

- *”Artikel 3: I alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. Begreppet ”barnets bästa” är konventionens grundpelare. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet”. (Unicef u.å)*
- *Artikel 12: Barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör hen. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad” (Unicef u.å)*

Skolverket (u.å) utformar läroplanen vilket pedagogerna använder i sin undervisning. I läroplanen står det att barn ska få möjlighet att utforska, reflektera kring och beskriva sin omvärld (Skolverket u.å).

Det finns behov av föreskrifter med krav på friytors placering och kvalité för utevistelse och lek (Boverket 2021c). Göteborgs kommunstyrelse (2021) menar att det skulle vara svårt för stadskommuner att kunna tillgodose skol och förskolor i tätbebyggda områden om föreskrifterna skulle gälla. Att inte kunna tillgodose skol och förskolor i tätbebyggda städer skulle medföra längre avstånd till skolorna, kommunstyrelsen Göteborg (2021) hänvisar till barnkonventionen och att ta hänsyn till ”barnets bästa” och menar att det är att barn ska kunna ta sig självständigt till och från skolan.

4. Intervjustudie

4.1 Naturskolepedagog

Roll och arbetsuppgifter

Naturskolepedagogen arbetar på Naturskolan i Lunds kommun, som verkar som en lokal resurs i kommunen för skolverksamheternas utemiljö. Naturskolan startades 1986 med uppdrag om ekologisk hållbarhet men arbetet har sedan dess utökats.

Aktörer

Naturskolepedagogen anser att samarbetet med andra aktörer har blivit bättre genom åren. Tidigare upplevde hon att det fanns svårigheter att samarbeta då det är flera olika verksamheter som använder skolgården. Naturskolepedagogen upplever att Lunds kommun sätt att arbeta sprider sig till andra kommuner, där fler ser att skolgården kan ses som en tillgång. Naturskolepedagogen menar att *“Fördelar med olika aktörerna är att ha olika vinklar på samma problem. ”Hur kan vi från olika delar av samhället lyfta barn och ungas behov att ta risker, få möjlighet till platser, få tillgång till platser där de får ha huvudroll och påverka sin plats? Vi jobbar alla från barnets bästa, så kan personer påverka på olika nivåer, och inte bara från undervisning eller planering så kan vi lyfta olika delar i den frågan“*.

Diskurs

Naturskolepedagogen upplever att det främsta som diskuteras kring barns utemiljö är säkerhet. Hon menar att vid deltagande vid föräldramöten diskuteras värden för barnen att utvecklas. Naturskolepedagogen anser att barn behöver ses som kompetenta och att vuxna bör hjälpa barn att utvecklas och lära sig. *“Hur ska vi våga ta bra beslut för barnets bästa kopplat till barnkonventionen till exempel?”*. I samhället finns en rädsla för trafikolyckor och att barn ska skada sig. Hon möter synpunkter på barns miljöer tycker Naturskolepedagogen att det finns en motsättning mellan att *“vuxna vill att det ska se snyggt stiltigt ordentligt ut, och barns möjlighet att påverka“*. Hon berättar om att hyresvärden inte vill att gården ska se skräpig ut, men att det då handlar om att diskutera varför det är viktigt att det ser ut som det gör. Även information till allmänheten med till exempel skyltar är

viktigt. I arbete med Naturskolan deltar Naturskolepedagogen på föräldramöten för att informera vårdnadshavare och sprida kunskap.

Hon tycker att gröna miljöer fick ett större fokus under coronapandemin, både från Skolverket och Folkhälsomyndigheten som uppmanade skolor att tillbringa mer tid utomhus. Globalt börjar naturkontakt få en större betydelse och folks medvetande om klimatkrisen bidrar till större förståelse för att vi måste ha naturkontakt för att förstå vad vi människor ska vara rädda om.

Regelverk

Naturskolepedagogen upplever att Lunds kommun har varierad topografi och växtlighet i olika zoner som är viktigt för barn och samhället. Dessutom har de råd och riktlinjer kopplade till skolgårdar. Aktiviteter utomhus kan passa in i flera delar av läroplanen anser Naturskolepedagogen. Rektorn på skolan ansvarar för skolgårdens säkerhet. Naturskolepedagogen berättar om regler om europeiska standarder för lekutrustning och poängterar att detta inte är lag för egna byggen. Hon upplever att vissa tror att så är fallet vilket gör att till exempel egna byggen hindras. Dock finns bra riktlinjer i standarderna som man kan ta vara på, som huvud- och fingermått. Naturskolepedagogen anser att man ska värdera riskerna mot de kvalitéerna som är viktiga för utveckling för barnen.

Naturskolepedagogen ingår i ett internationellt nätverk som kallas The International School Grounds Alliance (ISGA). Hon ingår även i ett nätverk om balanserad riskbedömning och om lagar och regler över hur barns utemiljö ser ut. Det är viktigt att kunna visa på eventuella faror har noterats, men också att värdesätta barns utvecklingsmöjligheter. Det finns inga domar i Sverige efter att barn skadats illa av egenbyggen. Naturskolepedagogen berättar att nätverket jobbar hårt för myndigheter ska börja prata om värden för barns utveckling.

Resurser

Naturskolepedagogen berör viktiga resurser som ekonomi, kunskap och tid. I Lunds kommun finns ett projekt som heter "Gröna skolgårdar" där pedagoger kan söka ekonomiska resurser för att förändra skolgården. Projektet finansieras av kommunen som har en budget på en miljon dit pedagoger kan ansöka för att genomföra projekt. Skolorna kan söka ersättning för 75% av ett projekt som kostar 100 000 kr. Det krävs att barn och unga är delaktiga i projektet och varje år genomförs cirka 40 projekt berättat Naturskolepedagogen.

Naturskolan i Lund arbetar kunskapshöjande genom att träffa pedagoger och vårdnadshavare. De presentera sig även på förvaltningar och bjuder in till kurser

för att sprida information om vad deras verksamhet kan hjälpa till med. Vid nybyggnation av skolgårdar kan Naturskolepedagogen vara med och granska ritningarna för att bidra med kunskap, men det beror på hur snabbt processen ska gå. Hon upplyser om värdet av att lösa material ska få ligga kvar, inte stamma upp träd och delar av skolgården tillåtas vara vildvuxna. Det är inte av lathet eller brist på pengar som det ser ut som det gör, utan att främja biologisk mångfald och barns tillgång till löst material.

4.2 Skolgårdsutvecklare

Roll och arbetsuppgifter

Skolgårdsutvecklaren arbetar på Västerås stad. Arbetsuppgifterna är halvtid på Miljösamordning där hon bidrar med kunskap och projektledning i utvecklingsprocesser av skolgårdar. Hon arbetar även halvtid på naturskolan Askeviken som ligger i ett naturområde som har fokus på lärande på hållbarhet och naturkontakt. Hon arbetar nätverkande i flera andra nätverk, gröna pedagogiska skolgårdar.

Aktörer

Skolgårdsutvecklaren upplever att samhällsplanerare och politiker är nyfikna och vill förstå naturkontakt bättre. Hon menar att när man tänker på skolgården så *“tänker man ofta på skolan med det ingår även elevhälsa, fritidsverksamhet, träningsskola, det är verksamheter med olika syften och mål, man måste kunna möta alla och inte bortse från någon”*.

Skolgårdsutvecklaren berättar att hon genomför enkätstudier med barn och intervjuer. I intervjuer med högstadiel elever angående utemiljö efterfrågas mer natur i olika aspekter. Det i form av ordnad natur nära byggnader och friväxande längre bort, även intressanta saker att upptäcka såsom insekter och att ha fin utsikt från klassrummen.

Ansökan till skolgårdsprojekt görs oftast av engagerad pedagog, som hon kallar en eldsjäl. I utvecklingsprojekten på skolgårdar efterfrågas en organisation i form av en utemiljögrupp för att undvika att bli beroende av bara en pedagog.

Skolgårdsutvecklaren hänvisar till ett lyckat projekt där en driftansvarig skrev om alla skötselhandlingar för att anpassa efter mer naturliga skolgårdar och formulerade driften utifrån barnperspektiv.

Diskurs

Enligt Skolgårdsutvecklaren råder det lågt intresse för utemiljön från utbildningssidan och vissa tycker att den är helt oväsentlig. Hon anser att andra upplever att natur som något diffust, vissa tycker det är trevligt med till exempel skog men ser inte att det kan skapas. Globalt så lyfts gröna skolgårdar mycket mer, som i Paris och Salzburg anser Skolgårdsutvecklaren.

Regelverk

Boverket är progressiva och ligger före andra myndigheter och ser skolmiljön som viktig och fokuserar på vad som behöver implementeras, anser Skolgårdsutvecklaren. Driftansvariga har mycket att säga till om utemiljön, då det finns tydliga mått att utgå ifrån som europeiska standarden (EN) för lekturstning. I vissa tillfällen backar den pedagogiska verksamheten, särskilt när det handlar om rädslor och säkerhetsrisker. Skolgårdsutvecklaren menar att enskilda besiktningspersoner kan ha stor påverkan, då hela miljön kan bedömas utifrån regelverket kring lekturstning, trots att detta inte ska påverka hemmabyggen eller övrig natur på skolgården.

Skolgårdsutvecklaren tycker att det är viktigt med inkludering och tillgänglighet men hon tror att missförstånd uppstår om att alla ska kunna vara överallt på en skolgård. Det är viktigt att inte ta bort miljö som är värdefull för barns utveckling. Skolgårdsutvecklaren anser att Skolverket inte lyfter utemiljöns värde tillräckligt, och att de heller inte kontrollerar utemiljön. Hon efterfrågar att Skolverket eller Skolinspektionen skulle lyfta utemiljöns potential. I stället är det enskilda lärare eller verksamheter som ser möjligheter till utomhuspedagogik i läroplanen.

Resurser

Skolgårdsutvecklaren berättar att kommunen avsätter ekonomiska resurser i form av en fond som används till utvecklingsprojekt på de skolgårdarna. Skolgårdsutvecklaren har utvärderat alla skolgårdar och av de som har lägst andel grönska genomförs projekt för att utveckla skolgårdarna. Syftet med projektet är att se utemiljön som en del av lärmiljön. I de pågående projekten är det 7 olika enheter som utvecklar sina skolgårdar där med Skolgårdsutvecklaren bidrar som projektledare. Hon menar att det inte behöver kosta mycket, för 5000 kr har vissa lyckats göra helt fantastiska projekt, som vackra rabatter för fjärl.

Skolgårdsutvecklaren menar att pedagoger undviker att involvera barn i projekt i rädsla för ett ändrat ekonomiskt läge, som hade kunnat göra barnen besvikna om projektet blev ogenomförbart, utan i stället hört med barnen om vad som inte fungerar och vad som hade kunnat fungera bättre på skolgården.

Skolgårdsutvecklaren bidrar med kunskap och metodmaterial i olika projekt. För kunskapsinhämtning är hon med i nätverk om tillgänglighetsfrågor och balanserad

riskbedömning som innebär att värdera värdet för barnen mot risken att skada sig. Dessutom i ett nationellt nätverk om gröna pedagogiska skolgårdar där de som är med kan lära av varandra som är kopplat till ett större globalt nätverk.

Samarbete

Skolgårdsutvecklaren säger att det *“Krävs otroligt mycket samarbete mellan olika förvaltningar för att komma vidare, det är inte bara att gå ut och göra en ny skolgård, det räcker inte med det fysiska utan verksamheten och pedagoger ska vara involverade i hur de vill använda sig av utemiljön”*

Skolgårdsutvecklaren menar att för att genomföra projekt krävs det att *“man får kroka arm med dem som man vet kan driva framåt, hitta bra samarbetspartner”*

4.3 Planerare parkenheten

Roll och arbetsuppgifter

Planeraren arbetar på parkenheten i Örebro kommun mellan strategier och med att utforma strategiska styrdokument efter mål som kommunen beslutat om. Hon ansvarar för drift av offentliga parker i Örebro, vilket även innebär förlängda skolgårdar, som delvis används som skolverksamheter i kommunen.

Aktörer

Planeraren menar att beroende på bakgrund och utbildning kan man ha olika perspektiv, vara olika mycket påläst och olika mycket engagerad också.

Planeraren menar att personalens attityder spelar stor roll för hur barn tillåts interagera med naturen. Hon menar att det finns rädsla för att brista i sitt tillsynsansvar vilket gör att gröna miljöer med rumslighet och möjlighet för barnen att gömma sig kan upplevas som problematiskt. En del vuxna har svårt att hantera det medan en del hanterar det jättebra. Planeraren hänvisar till forskaren Marketta Kyttä och hennes studier om att vuxnas attityder kring hur barn har lov att använda miljön är viktig.

Planeraren berättar att i projektet med naturlekplatser har andra aktörer involverats, bland annat konstnärer och växtexpert som har bidragit med sin expertis har varit viktig i processen. Planeraren berättar att hennes roll var viktig i början för att tillgodose målbilden för projektet, det har även varit viktigt med bygglidaren som hon anser varit skicklig i att förverkliga målbilden och kunna anpassa efter platsen under byggskedet.

Diskurs

Planeraren berättar att i projekten med naturlig lekplats var en diskurs om förändrad målbild där traditionell skötsel inte var önskvärd, utan en naturligare skötsel som skulle gynna både barns naturkontakt och andra biotoper för att bidra med ekosystemtjänster.

Planeraren berättar att trender visar att barn är ute mindre idag än tidigare, med att det är svårt att bena ut enskild orsakeffekt men att det saknas en vettig diskurs. *“Det självklara med naturmiljö inte är lika självklart längre, och de platser där barn vistas ute blir desto viktigare. Där borde kraven egentligen höjas för att kompensera för den minskade tiden utomhus, både på skolgårdar, parker och bostadsgårdar. Jag tror inte att vi inte är i kapp att förstå det eller agera på det. Jag tror att många platser som barn har tillgång till inte svarar mot behoven som finns.”*

Regelverk

Planeraren hänvisar till PBL och menar att friyta ofta är central i regler kring skolgård. I Barnkonventionen, paragraf 6 som innefattar god uppväxtmiljö, har hennes arbetsgrupp tolkat in att det bland annat innebär att det ska finnas naturkontakt. Hon anser att det troligtvis ser olika ut beroende på hur aktörer tolkar reglerna. Det behövs bra utemiljö för att bidra till den utvecklingen, vilket bland annat innefattar natur och grönt material. En annan person kan ha tolkat det på ett helt annat sätt. Planeraren berättar att Sverige har satt mål som Folkhälsomål och globala målen Agenda 2030 vilket bland annat innefattar hållbara städer. I målen står inte specifikt naturkontakt och planeraren tittar på målen tillsammans med forskning om barns utemiljöer för att göra en samlad bedömning. Vilket planeraren menar visar att naturkontakt är en viktig del av målen. Angående regelverk menar planeraren att: *“Det beror på vilka råd som man väljer att till sig. jag skulle säga att det är lite som är hårt styrt, mer upp till tolkning och vilja, vilka personer som tar vilka beslut och vad de grundar det på. Finns det inte bestämda personer i processer tror jag att det finns stor risk att barns gröna utemiljö är svåra att få till, och därmed får stryka på foten”*.

Resurser

Planeraren menar att kommunen har en budget för reinvestering i förvaltningen av alla offentliga parker. Det finns en varierande budget för att renovera och underhålla för att uppfylla de mål som finns i styrdokumentet.

I projekt med naturliga lekplatser för barn beskriver planeraren att det krävdes mycket kunskapsinhämtning, vilket gjordes genom läsning av forskning och studiebesök på andra platser i Europa.

I genomförandet av projekten menar planeraren att kostnadseffektiva arbetssätt om växtbäddar och växtmaterial har sparat ekonomiska resurser. Växtrådgivning har handlat om att hålla nere priserna, som att utgå från befintlig jord och köpa annan kvalitet på växterna för att kunna skapa miljöer menar planeraren.

4.4 Driftsansvarig

Roll och arbetsuppgifter

Driftsansvarig arbetar som områdesansvarig och leder en arbetsgrupp som utför skötsel av utemiljön på skolor, förskolor och bostadsgårdar. Hon deltar bland annat i driftmöten och möten med landskapsarkitekter.

Aktörer

Driftsansvariga anser att samarbetet med andra förvaltningar har blivit bättre med åren. Hon menar att driftenheten är involverade i utvecklingsprocesser oftare än vad de har varit tidigare. Hon upplever att driftområdet har möjlighet att bidra med sitt perspektiv i planeringen av nya projekt som praktiska synpunkter som att underhållsmaskiner kommer in på området. Vissa pedagoger är mer intresserade av det gröna än andra, tror att det beror mycket på eget intresse, att det krävs att pedagogerna orkar dra i det. Där tycker den driftansvariga att naturskolan fyller en viktig funktion som bidragande resurs.

Driftansvariga tänker att det är svårt för barn att veta exakt vilka buskar de gillar, men huvudsak att vi de har nära till det gröna och att man får lov att springa och inte bara stå och kolla på att det ska vara fint.

Diskurs

Driftansvariga menar att många vet att det gröna är bra för hälsan och välmående för barn, men samtidigt är många rädda för att det gröna ska bli en otrygghetsfaktor. I möten om skolgårdar diskuteras tillgänglighet och lekutrustning. Det gröna diskuteras inte så mycket, utan lämnas till de personer som har särskild kunskap kring det.

Löst material som löv och pinnar vill vi behålla så mycket som går, “det *må se skräpigt ut, vad nu skräpigt är, men barnen älskar ju det*”. I framtiden tror

Driftansvariga att skolgården kommer bli ännu grönare, anser att även om de är gröna idag så är det på väg mot att bli ännu grönare vilket hon anser vara positivt.

Regelverk

I samtal om regelverk på skolgårdar nämner Driftansvariga standarder för lekredskap och tillgänglighet över skolgården. Driftansvariga anser att kommunen har hög ambitionsnivå när det gäller naturkontakt för barn, även i ett lärandeperspektiv och i planeringen på nya är en viktig del.

Resurser

Driftansvariga anser att kommunen har hög ambitionsnivå när det gäller naturkontakt för barn, även i ett lärandeperspektiv och i planeringen av nya skolgårdar är det en viktig del.

Processer

I processer anser den driftansvariga att det är viktigt med god kommunikation, och att skötsel får vara med i planeringen. Aktörerna kommer från olika världar och om de kan mötas på ett bra sätt så är det fantastiskt. Driftansvariga menar att framgången i ett lyckat projekt har varit den röda tråden, att vara delaktig från början när projektet dras igång, och verksamhetens önskemål och barnens är med i processen.

4.5 Planerare utbildningsförvaltningen

Roll och arbetsuppgifter

Planeraren är utbildad arkitekt och statsvetare på Stockholm stad. Hon arbetar på utbildningsförvaltningen och ansvarar över grundskolor och gymnasieskolors fysiska miljö. Hon arbetar halvtid med utemiljöer och grönytefaktor. Hennes roll innebär kravställningar, funktionsprogram, och hur det ska utforskas.

Aktörer

Planeraren anser sig ha bra samarbete med fastighetsägaren, och de åker gemensamt till exempel på studiebesök. Hon menar att i utveckling av skolgårdar engagerar skolverksamheter både elever och personal. Om elever önskar till exempel mer grönska kan fastighetsägaren granska för att säkerställa att snöröjning går att utföra. I gestaltandet av skolgårdar efterfrågar hon analys av rörelsemönster mellan olika aktivitetsområden från landskapsarkitekter för att kunna undvika att skapa planteringar där det riskerar att snabbt bli högt slitage.

Diskurs

Planeraren upplever inte att diskursen handlar om naturkontakt utifrån barns behov, däremot pratas det om vegetation i stadsplaneringen med målsättning att hantera climateffekter. Förutsättningarna för naturliga miljöer på skolgårdar idag är inte så bra, då hon ser att andra intressen går före i planeringen. I stadsplanering diskuteras gröna miljöer i kombination av rekreation och hon menar att gröna miljöer utifrån barns behov inte pratas om på samma sätt.

Planeraren upplever dock att forskning från bland annat SLU lyfter frågan, och det finns ett ökat intresse om utemiljön på skolgården inom skolvärlden från fritidslärare och biologilärare. Hon anser att både Boverket pratar om det och att föreningar lyfter frågan.

Planeraren anser att naturkontakt pratas mer om i skolverksamheterna än i stadsplanering som pratar mer om climateffekter och rekreation. Natur och gröna miljöer hamnar i kläm, i förutsättningar i att skapa är förutsättningarna inte bra, bättre på att bevara naturen som finns. Det gäller att se till verksamhetens bästa, som i Stockholm med mycket prat om värmeöar, men för att få skugga kan ett solsegel vara mer arbetskrävande för verksamheten än att ha träd som ger lövskugga.

Planeraren upplever att politiken växlat fokus från aktivitet till att rörelse fortsatt är viktigt men även grönskan är jätteviktig. Stockholm har byggt om skolgårdar sedan 2015. Kommunicerar bättre grönska som kostnadseffektivt sätt.

Planeraren önskar att lärarhögskolan höjer värde av utomhuspedagogik och skolträdgårdar. Hon menar att för att projekten kan fungera krävs det att minst en pedagog har både tid och engagemang att sköta. Hon anser att det skulle vara lättare att skapa om de visste vet att det kommer tas hand om.

Regelverk

Planeraren berättar att Stockholm är mer byråkratiskt styrd av att fastighetsbolaget gör upphandlingar. Styrdokument med målsättningar som kommunen upprätthåller, Stockholm stads egna styrdokument som de följer där de prioriterar värmeöar och dagvattenhanterar där vegetation rekommenderas som en naturbaserad lösning. Planeraren berättar att Stockholm har riktlinjer fria på minst 15 kvm/barn på skolgårdar. Planeraren upplever att det sker intressekonflikter i över ytan i staden, och ytan på skolgårdarna är avgörande om hur mycket gröna miljöer. Planeraren säger att *“Vi behöver ha en bred palett för att använda oss av, eftersom styrningen och platserna ser så olika ut”*.

Resurser

Planeraren menar att pedagogerna har begränsade resurser av tid, då det är strikt styrt för olika ämnen. Planeraren anser att det är begränsade resurser för vad driften kan underhålla i sin budget, men om ökade ekonomiska resurser går till underhåll behöver resurserna tas någon annanstans ifrån. Nu med ett pressat ekonomiskt läge med lågkonjunktur och högre förvaltningskostnader kan detta bli svårt anser planeraren.

Planeraren menar att förutsättningar för naturkontakt på skolgårdar går trögt i nya stadsplaner eftersom det krockar med andra intressen. Ekonomin väger tungt och kan göra att det bortprioriteras. Planeraren tror att en pusselbit saknas om hur det ska vägas mot andra intressen. Hon menar att andra kommuner har lyckats bättre och hänvisar till Botkyrka till exempel som också ligger i urban miljö som har lyckats med högt antal friyta för barn. Hon hänvisar också till Paris som förgrönar skolgårdar, som är ännu tätare men lyckas skapa gröna lekfulla miljöer som ger ekosystemtjänster och främjar naturkontakt för barn.

Planeraren menar att det är viktigt att träffa andra tjänstemän som står inför liknande frågor, de kan ha en annan projektprocess. Utifrån samma budget kan man åstadkomma olika resultat, det kan bero på resurser. Planeraren anser att deras förvaltning är mer byråkratiska och styrda av upphandling. Planeraren efterfrågar att kunna samarbeta mer med parkförvaltning, till exempel om ett träd i staden fälls kan det tas med till skolgård för att bli löst material.

Planeraren menar att de behöver rekommendera minsta yta i upphandling, tydlighet till konsulter av placering upp rörelsemönster mellan aktivitetsområden för att minska slitaget på grönytorna.

I täta områden går varsamheterna till närliggande men det kräver mer resurser och det ersätter inte den dagliga kontakten med naturen som är så viktig, där är skolgården bättre för stressreducering berättar planeraren.

4.6 Parkingenjör

Roll och arbetsuppgifter

Parkingenjören arbetar på Hammarö kommun. Där arbetsuppgifter innebär att ha ansvar för drift och personalansvar inom parkenheten.

Aktörer

Parkingenjören berättar att enligt kommunens målsättning att utveckla gröna

skolgårdar arrangerades en “barntema miljögrupp” bestående av flera aktörer, några av dessa var skolgårdsutvecklare, driftingenjör, elingenjörer, konsulter och pedagoger.

Diskurs

Parkingenjören anser att det finns två sidor hon möter, dels viljan om den naturliga fria leken, dels rädslor för att barn ska fara illa. På de nya skolgårdsprojekten upplever parkingenjören att det kommer mycket positiv feedback.

Parkingenjören berättar om att tidigare var målbilden en villaträdgård med klippt gräs och häck, en lekställning och en sandlåda, vilket innebar hög skötselnivå och hög förväntan från personal och föräldrar om att det skulle upplevas snyggt med ordning och reda på skolgården. Under åren har detta förändrats mer till genom skiftat fokus till att skolgården är barnens plats och att de inte bryr sig om ifall rabatten är rensad, vilket medför att platsens lekvärde har fått högre prioritet menar Parkingenjören.

Diskursen om synsättet utemiljön har Parkingenjören och parkförvaltningen fått arbeta med för att förändra. Parkingenjören berättar att det kan finnas en yrkesstolthet om att sköta och vara duktig på sitt arbete, samtidigt menar hon att det förändrade synsättet har medfört att pressen på driftpersonalen också minskat. Parkingenjören menar att förändringsarbetet har bestått i att personal från driftgruppen varit med i projektens alla faser, redan i tidigt skede när skolgårdarna byggs.

I felanmälningssystemet får förvaltningen rapporter från allmänheten som till exempel tycker att någon växt behöver beskäras och att skolgården ser ovårdad ut berättar parkingenjören. Hon upplever att det är en skillnad mellan de nybyggda skolgårdarna och de äldre skolgårdarna i antalet felanmälningar. På de äldre skolgårdarna som påminner om villaträdgårdar har synpunkterna varit mer skeptiska medan synpunkterna på de nybyggda skolgårdarna är mer tillåtande av exempelvis löst material och andra skötselrutiner. Parkingenjören tror att detta beror på vuxnas egna attityder men också på att i de nybyggda skolgårdarna har det kommunicerats om att det är till för barns naturkontakt.

Regelverk

Parkingenjören hänvisar till standarder för lekutrustning (EN) och vägledning från boverket. Vid riskbedömningar deltar flera personer för att göra en balanserad riskbedömning, hon menar att det inte är någon högrisk som går igenom. Parkingenjören menar att de försöker ha balansgång, mellan säkerhetsregler och värden för barnen på skolgården.

Resurser

Parkingenjören menar att inblandade aktörer har kunskap om den fria lekens betydelse genom en kunskapsutbildning om kalkylerad riskbedömning. Parkförvaltningen tar vara på löst material från utförda besikningar i ett lager där skolorna själva kan hämta eller ringa parkingenjören att ta med till skolgården.

4.7 Landskapsarkitekt

Roll och arbetsuppgifter

Landskapsarkitekten arbetar på ett konsultföretag som uppdragsledare i projekt med bostadsgårdar och skolgårdar bland annat. Landskapsarkitekten arbetar även som besiktningsperson. Hon arbetar i projekt från tidigt skede fram till besiktning.

Aktörer

Landskapsarkitekten samtalar med verksamheter och pedagoger genom att delta på elevrådsmöten och prata om utformning. När det gäller samverkan med verksamheterna tar ibland beställaren vissa samtal med verksamheterna internt, det medför att inte all information kommer fram till landskapsarkitekterna. Landskapsarkitekten tror att det främst beror på en naturlig orsak med andrahandskällor innebär att viss information faller bort.

Ibland uppfattar Landskapsarkitekten att förvaltarna kan vara lite rädda för hur det ska skötas, att det ser svårt ut men ibland kan det vara enklare än vad de är vana vid. Det brukar bli bra när Landskapsarkitekten och förvaltningen samtalar och förklarar. Det är viktigt att de som ska sköta området inte upplever utformningen som ett problem. Vid möten kan även vi ta del av vad deras erfarenheter.

Diskurs

Diskursen från skolverksamheterna kan bero på vilken typ av pedagog hon pratar med, det kan handla om idrottsmöjligheter eller odling beroende på intresse. I dialog med barnen kan hon få vilda önskningar att tolka. Ibland vill anläggare vill ta ner befintliga träd i byggandet, då är det viktigt att i hela arbetsprocessen försvara befintliga träd ska stå kvar.

Landskapsarkitekten menar att för några år sedan diskuterades grönytefaktor vilket idag har övergått till ekosystemtjänster. I nuvarande projekt finns krav från

beställare att kunna fördröja ett 100årsregn, vilket hon menar att gestaltningen kan göra skolgården till blir en rolig plats att vistas på vid nederbörd.

Regelverk

Landskapsarkitekten menar att de har koll på alla regler som gäller, men kanske inte exakt alla boverkets rekommendationer. Det som styr utformningen på skolgårdar är angöringsplatser i specifika projekt. Det är viktigt med tillgänglighet, om inte alla platser på gården är tillgängliga så måste vi som utformare motivera varför. Landskapsarkitekten menar att parkeringsplatser och plats för transporter till själva skolan styr utformningen, men det påverkar inte själva designen på skolgården i stort. Fria lektyor anser landskapsarkitekten att de har stor frihet att designa efter kvalitetskraven som beställaren anger. Säkerhetsavstånd från lekredskap påverkar inte själva designen på gården i stort anser landskapsarkitekten.

Resurser

Landskapsarkitekten anser att det som styr utformningen i grunden är ekonomin och att det är viktigt att få in den långsiktiga ekonomin i det gröna. Hon menar också att det är olika budgetar om när det ska byggas och förvaltas.

Process

Landskapsarkitekten menar att det går att skapa gröna miljöer snabbt och med enkla medel. För att främja naturkontakt under arbetsprocessen är det viktigt att försvara befintliga träd för att de ska stå kvar, eftersom *“det ger så mycket i slutskedet”*.

5. Diskussion

5.1 Hur ser barns möjlighet till naturkontakt på skolgården ut?

Ett syfte med arbetet var att undersöka hur barns möjlighet till naturkontakt ser ut. Litteraturstudien visar att grönytor på skolgårdar kan variera i Sverige, där bland annat SCB (2022) givit en översikt av skillnaderna mellan kommuner, men även skillnaderna mellan enskilda skolor kan vara stora. Diskursen från både litteraturstudien och intervjuerna visar att det finns sammanhang där naturkontakt diskuteras både i Sverige och internationellt, men att naturkontakt inte riktigt fått fullt genomslag i samhällsdebatten.

I Boverkets vägledning ”ge plats åt barn och unga” (2022) beskrivs naturkontakt som ett av de viktiga syftena med skolgården, att dessa kom 2015 och har utvecklats de senaste åren kan bidra att det inte hunnit nå ut i diskursen. I litteraturstudien framkommer att kommuner tar fram egna vägledningar för skolgårdar, dessa innehåller riktlinjer som kan skilja sig från boverkets rekommendationer, till exempel att boverkets riktlinjer är 30 kvm per barn, medan i intervjustudien framkommer att Stockholm har 15 kvm per barn. Enligt Boverkets remiss är det flera kommuner som tagit fram egna rekommendationer som ligger under boverkets rekommenderade ytor (Boverket 2021c). Skolgårdarnas yta hamnar i målkonflikt och riskerar att nedprioriteras (Boverket 2021), vilket även framkommer i intervjun med planeraren.

Naturskolepedagogen, parkingenjören och driftansvariga anser att samarbetet i deras samstyren ser bättre ut idag än vad det gjort tidigare på grund av de är delaktiga i fler stadier i planeringsprocessen, de berättar om vikten av gemensam målbild bidrar till främjandet av naturkontakt på skolgårdar.

Intervjustudien visar att det finns målkonflikter där barns naturkontakt underprioriteras, samtidigt som förtätning sker och barns utrymme minskar så visar intervjustudien på att det finns engagemang hos vuxna men att det finns utmaningar i arbetet som kräver resurser. I intervjustudien berättas att det är viktigt att inblandade aktörer samarbetar med andra som förstår målbilden och kan vara med och driva arbete framåt.

I intervjustudien framkommer att vuxnas attityder om utemiljön på skolgårdar spelar en viktig roll, där löst material kan anses se skräpigt ut i vuxnas perspektiv. Parkingenjören menar att det är viktigt med en gemensam målsättning genom flera aktörer som förstår och kan motivera att skolgården är till för barnens skull. I intervju framkom att det anses mer tillåtande med löst material på nybyggda naturskolor än vid utveckling av äldre skolgårdar. Intervjustudien visar att kunskap och att tänka på barnperspektiv är viktigt för att i arbetsprocesser om skolgårdar kunna motivera att platsen är till för barnens skull. Flera intervjupersoner berättar om vikten av kommunikation till allmänheten.

5.2 Hur kan naturkontakt främjas i arbetsprocesser kring skolgårdar?

Litteraturstudien och intervjustudien visar att arbetsprocesser kring naturkontakt på skolgårdar kräver resurser i form av kunskap, tid, ekonomi, yta och kvalitet. I Intervjustudien och litteraturstudien framkommer att flera olika inblandade aktörer är vanligt vid utveckling av skolgårdar. Litteraturstudien visar att invanda arbetsuppgifter och roller utmanas och ökat samarbete krävs och intervjustudien visar att gemensam målsättning med inblandade aktörer är viktigt för att främja arbetet med naturkontakt.

Intervjustudien visar att det finns projekt där planerare kan utvärdera kommunens befintliga skolgårdar och bidra med att förbättra dem med lägst andel grönska. I intervjustudien beskrivs att kommuner kan arbeta för att främja naturkontakt genom att avsätta ekonomiska resurser. Skolverksamheterna kan ges möjlighet att söka ekonomiska bidrag och i vissa fall projektledning. I intervjustudien visar att i utvecklingsprojekten finns krav på att barnen ska vara involverade, vilket bidrar till naturkontakt och fler hälsofördelar som litteraturstudien visar.

Intervjustudien visar att driften över området kan behöva arbeta mot den traditionella synen på trädgårdsskötsel om att grönytor ska vara välskött med

klippta gräsytor och häckar. Där kan omskrivning av skötselplaner vara en viktig del till fördel för ett vildare och naturligare intryck som bidrar med naturkontakt och kan gynna biologisk mångfald.

Både litteraturstudien och intervjustudien tyder på att det krävs resurser i form av engagemang och från pedagoger. Om projektet är beroende av en så kallad eldsjäl är projekten mer sårbara om främjandet av naturkontakt hänger på enskilda pedagoger. En lösning på detta kan vara att bilda utemiljögrupper där fler är involverad för om projekten endast hänger på skolverksamheterna som har redan ett pressat tidsschema projekten bli svåra att genomföra. Intervjustudien visar också att förskolor är mer sökande efter utvecklingsprojekt än skolverksamheterna. I intervjustudien framkommer att det skulle kunna bero på att verksamheterna är uppbyggda på olika sätt.

Det är viktigt att "försvara" den grönstruktur som finns på området där nya skolor ska upprättas enligt intervjustudien. När aktören kan få medhåll från flera inblandade aktörer som förstår värdet av den gröna strukturen kan bevarandet av etablerad natur bidra till att främja naturkontakt för barn på skolgårdar.

5.3 På vilket sätt arbetar olika aktörer för att främja barns möjlighet till naturkontakt på skolgårdar?

Flera intervjupersoner har erfarenheter av lyckade arbetssätt där samarbete med gemensamma mål och tydliga riktlinjer i samhällsplaneringen ger olika aktörer lättare att förhålla sig till och sträva mot samma mål.

Enligt intervjustudien har samarbetet blivit bättre när förvaltningen får vara med på möten och komma med synpunkter för att diskutera barns utemiljö.

Inom arbetsgruppen är det även viktigt att samtala om målbilden för platsen och kunskap om balanserad riskbedömning. Förvaltningen kan bidra med löst material som naturmaterial till verksamheterna på skolgårdarna för att främja naturkontakt. Det underlättas av att ha enkla kommunikationsvägar mellan förvaltning och den pedagogiska verksamheten. Att kunna återanvända grönt material var något som planeraren på utbildningsförvaltningen efterfrågade. Intervjustudien visar att nyckeln kan vara enkla kommunikationsvägar.

Skolgårdsutvecklare kan bidra med kunskap, projektledning och analys. Intervjustudien visar att en viktig del av arbetet med att främja naturkontakt på skolgårdar går ut på att bygga nätverk och skapa engagemang genom kunskapsutbyte men andra personer.

När planerare agerar beställare kan de ställa krav på vilka värden som ska tillgodoses. Intervjustudien visar att planerare har kunskap om andra intressen och målkonflikter i samhällsbyggnad. I arbetet ser de fördelar med att kommunicera med förvaltare och även driftansvariga för utbyte av kunskap och förståelse. För landskapsarkitekten är det viktigt att försöka bevara befintlig natur under byggskedet om det är möjligt och i gestaltningen gynna olika typer av vegetation.

Intervjustudien visar att barn kan påverka sin utemiljö genom att delta i förändringsprocesser som rör skolans utemiljö. Det ger positiva hälsoeffekter och bidrar till att känna kontakt med naturen och ger delaktighet. Litteraturstudien visar att engagerade vuxna är viktigt vilket också framkommer i intervjustudien. I intervjustudien framkommer att vuxna som har uppsikt över barnen spelar stor roll för hur barnen tillåts att interagera med miljön. Involvera barn i utformning, boverket visar att detta – läroplanen demokratiseringsprocess. Detta kräver utvecklat barnperspektiv enligt litteraturen.

5.4 Metoddiskussion

Metoden för arbetet som bestod av intervjustudie och litteraturstudie fungerade övergripande väl i genomförandet av arbetet. Metoden att använda PPA-modellen som teoretiska ramverket gav stöd till utformningen och analys av intervjuerna. Svårigheter med att använda denna modell var att sortera intervjumaterialet under rubrikerna aktörer, resurser, diskurs och regelverk då svaren står i relation till varandra. PPA-modellen går också ut på att se de olika komponenterna i relation till varandra, och som inte alltid kan delas upp i de fyra rubrikerna. Intervjuerna gav bredare underlag än vad som fick plats under rubrikerna, vilket gav upphov till att rubriken process lades till i några intervjuer. Intervjuerna gav mycket material som var svårt att hinna analysera inom tidsramen för arbetet, mer tid till analysarbete skulle kanske ge bättre resultat.

Genomförandet av intervjuer fungerade väl genom inspelningsbara videosamtal på distans. Problem med att intervjua på distans kan vara att kroppsspråk och ögonkontakt inte uppfattas på samma sätt (Kvale & Brinkmann 2019).

För att få ett bredare underlag med fler aktörer hade en enkätstudie kunnat genomföras, dock hade svaren då inte blivit lika djupgående som var syftet med att genomföra intervjustudien. Undersökningen av diskursen om skolgårdar har varit svår att undersöka. Myndigheter och forskning har undersökts men för att komplettera detta med arbetsamma aktörer har även pod avsnitt används, dock är avsnitten inte vetenskapligt granskade. En alternativ metod för att undersöka diskursen om skolgårdar skulle kunna vara en enkätstudie för att få bredare underlag och fler perspektiv.

Studiens syfte var att ta ett bredare begrepp och intervjua aktörer som deltagit i flera olika projekt och jämföra dessa, vilket de utvalda intervjupersonerna hade. För göra djupare analyser om projekten som intervjupersonerna refererar till hade undersökningen kunnat avgränsas till tre och komplettera intervjuerna med litteraturstudien. En annan avgränsning skulle kunna göras till projekt som gäller endast utveckling av befintliga skolgårdar eller fokusera på nybyggda skolor där naturkontakt främjas. I denna studie fanns det fördelar att ha med båda eftersom flera intervjupersoner deltar i båda processerna som även beskrivs i strategisk förvaltning. Eftersom att främja naturkontakt på skolgårdar kan behövas på både befintliga och i planeringen av nybyggda skolgårdar.

För ett trovärdigare resultat skulle en bredare datainsamling kunna genomföras. För att få vetenskaplig grund skulle fler intervjuer behövas göras för att öka trovärdigheten, enligt Guest et al (2006) bör det vara minst sju från varje subgrupp. På grund av att arbetet ska göras under kort tid har intervjuer begränsats.

Ett annat urval av intervjupersoner hade kunnat ge ett annat resultat, till exempel att jämföra barns naturkontakt på skolgårdar i städers skolgårdar jämfört med utanför tätorter.

Slutsats

I arbetsprocesser är en gemensam målbild från planering till förvaltning viktig för att främja naturkontakt. Under hela processen är det viktigt att aktörerna har ett barnperspektiv för att främja naturkontakt.

Hur naturkontakt på skolgårdar ser ut hänger till viss del samman med hur urbaniserade lägen för skolgården är (SCB 2022). För att kunna applicera arbetet i större skala skulle ett bredare underlag undersökas.

Gemensam målbild och kunskapsinhämtning, ekonomiska resurser har varit resurser i arbetsprocesser för att öka naturkontakten på skolgårdar. Det finns olika arbetsprocesser där naturkontakt på skolgårdar lyckas, men eftersom samstyret ser annorlunda ut i kommer behöver samstyret anpassas efter olika förutsättningar. Därför finns behov att ha flera metoder att använda sig av för att uppnå god kvalitet på skolgårdar och främja naturkontakt. Det kan vara kostsamt för en enskild part, men att dela kunskap och inspirera kan öka andra kommuners intressen.

Diskursen om naturkontakt för barn på skolgårdar har inte fått fullt genomslag i samhället. Arbetet visar att det finns engagemang från flera aktörer, och även intresse av att lära av varandra. En global trend om att mildra klimateffekterna med naturbaserade lösningar och att samtidigt involvera barnperspektivet kan ha möjlighet att påverka diskursen i Sverige, men hur omfattande och om det får genomslag återstår att se. Skolgårdar kan bidra och vara en del av en hållbar samhällsutveckling genom naturbaserade lösningar och barnperspektiv.

Referenser

Arts, B., Leroy, P. & Tatenhove, J. M. v., (2006). Political modernisation and Policy Arrangements: A Framework for Understanding Environmental Policy Change. *Public Organization Review*, Volym 6, pp. 93-106.

Boverket (2022a) *Grönplanera! – En vägledning om kommunal grönplanering*
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/gronplan/> [2023-01-13]

Boverket (2022b) *Samverka brett genom hela processen*
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetssatt/skolors-miljo/processen/samverkan/> [2023-01-13]

Boverket (2022c) *Skolgårdars ytor fortsätter att minska*
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/barns-och-ungas-utemiljo/nationell-kartlaggning-visar-att-skolgardarna-krymper/> [2023-01-13]

Boverket (2022e) *Regler för lekplatser och lekredskap*
<https://www.boverket.se/sv/byggande/sakerhet/barnsakerhet-och-personsakerhet/lekplatser-och-lekredskap/> [2023-01-13]

Boverket (2022d) *Utveckla förskolor och skolors fysiska miljö för att lyfta hela samhället.*
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetssatt/skolors-miljo/> [2023-01-13]

Boverket (2021a) *Friyta för lek och utevistelse för förskolor och skolor*
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/krav-pa-tomter/friyta-for-lek-och-utevistelse-for-forskolor-och-skolor/> [2023-01-13]

Boverket (2021b) *Naturens betydande för välbefinnande*
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetssatt/skolors-miljo/byggnaden-och-utemiljon/gestaltningens-grundstenar/naturens-betydelse/> [2023-01-13]

Boverket (2021c) *Önskemål om utökad bemyndigande att meddela föreskrifter för friytor för lek och utevistelse vid skolor, förskolor, fritidshem och annan jämförlig verksamhet (1201/2021) Karlskrona.*
<https://www.regeringen.se/4967f3/contentassets/aaa5616c7f27456ca77d206fe22cae80/boverkets-promemoria-onskemal-om-utokat-bemyndigande-att-meddela-foreskrifter-for-friytor-for-lek-och-utevistelse-vid-skolor-forskolor-fritidshem-och-annan-jamforlig-verksamhet.pdf> [2023-01-13]

Boverket (2015) *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Karlskrona: Boverket & Movium <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf> [2022-12-27]

Björklid, P., & Nordström, M. (2012). Child-friendly cities – sustainable cities. *Early Childhood Matters*, June 2012, 44–47. <http://earlychildhoodmagazine.org/child-friendly-cities-sustainable-cities/>

Globala målen(u.å)

<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/> [2023-01-13]

Gray, P. *American Journal of Play*, volume 3, number 4. © 2011 by The Strong.

Göteborgs kommunstyrelse (2021) *Göteborgs Stads yttrande över remiss Boverkets promemoria Önskemål om utökad bemyndigande att meddela föreskrifter för friytor för lek och utevistelse vid skolor, förskolor, fritidshem och annan jämförlig verksamhet (Fi2021/01561)* Göteborg <https://www.regeringen.se/49e8b2/contentassets/111c1f4fc61f495eb39589b3e82c1614/goteborgs-kommun.pdf>

Jansson, M., Randrup, T.B. (2020). *Urban open space governance and management*. Abingdon, Oxon ;: Routledge.

Jansson, M. Mårtensson, F. (2012) *Green School Grounds: A Collaborative Development and Research Project in Malmö, Sweden*.

https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.22.1.0260?seq=1#metadata_info_tab_contents [2023-01-13]

Jansson, M., Schneider, J. Mårtensson, F. Kylin, M & Fridell, L.(2021) *Rum för skolans utemiljö - fördjupad analys kring yta för utemiljö på skola och förskola*. (Rapport 2021:4)

https://pub.epsilon.slu.se/23467/1/jansson_m_et_al_210428.pdf [2023-01-13]

Jansson, M., Vogel, N., Fors, H. & B. Randrup, T. (2018). *The governance of landscape management: new approaches to urban open space development*. *Landscape Research*, vol 44, ss 952-965. Tillgänglig:

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/01426397.2018.1536199?needAccess=true&role=button> [2022-12-27]

Jungmark, L. (2021). *Barn plats lek stad*. E-print AB

https://www.movium.slu.se/system/files/news/15134/files/Lekfull%20stad_hela_low_sidor.pdf [2023-01-13]

Jørgensen, K-A. (2014). *What is going on out there? What does it mean for children's experiences when the kindergarten is moving their everyday activities into the nature-landscapes and its places?* s. 23-24, 27, 37. Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborgs universitet. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/37251>

Kvale, S., Brinkmann, S. & Torhell, S.-E. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje [reviderade] upplagan. Lund: Studentlitteratur.

- Mårtensson, F., Litsmark, A., Wiström, B., Hedblom, M., & Ode Sang, Å. (2021). *Utveckling av lekotoper för barns naturmöten*. (2021:2). Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.
- Naturvårdsverket 7090 (2022) *Generationsmålet*
<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/7000/978-91-620-7090-8/> [2023-01-13]
- Naturvårdsverket rapport (2021) *Naturbaserade lösningar – ett verktyg för klimatanpassning och andra samhällsutmaningar*. (7016) Bromma
<https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/7000/978-91-620-7016-2.pdf> [2023-01-13]
- Naturvårdsverket(2011) *Den nyttiga utevistelsen* (6407) CM Gruppen AB, Bromma
<https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/6400/978-91-620-6407-5.pdf> [2022-12-27]
- Naturvårdsverket rapport (2011) *Vägledning om grönplanering*
<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/samhallsplanering/gronplanering/>
- Nyström, J. & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder: en översikt. Tredje* [utökade och uppdaterade] upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Sandberg, Mattias. (2012). “De är inte ute så mycket” *Den bostadsnära naturkontaktens betydelse och utrymme i storstadsbarns vardagsliv*. Diss. Göteborgs Universitet.Göteborg: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/29094/gupea_2077_29094_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Statistiska centralbyrån(2022) *Grundskolor och friytor Nationell kartläggning och uppföljning av grundskoleelevers tillgång till friytor 2018-2020*
<https://www.boverket.se/contentassets/a46e6c9385804f118a1a93d8f09d50e5/grundskolor-och-friytor---nationell-kartlaggning-och-uppfoljning-av-grundskoleelevers-tillgang-till-friytor-2018-2020.pdf>
- Statistiska centralbyrån (2020) *Grundskolor och friytor per kommun*. Kartverktyg:
<https://experience.arcgis.com/experience/dea3783b0b034b97b8998ddb9a7bf3b> [2022-12-27]
- Unicef. (2020) *Barnkonventionens ställning i Sverige*
<https://unicef.se/projekt/barnkonventionens-stallning-i-sverige>
- Öhrbom, D. (2019). *Barn utan känslomässiga band till naturen skyddar den inte*. Högskolan Gävle. <https://www.hig.se/Ext/Sv/Arkiv/Externa-nyheter/2019-05-10-Barn-utan-kanslomassiga-band-till-naturen-skyddar-den-inte.html>

Lagar

BFS 2015:1 FRI 1, Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet; till 8 kap. 9 § andra stycket, 10 och 11 §§ plan- och bygglagen (2010:900),

PBL. Plan- och bygglag (2010:900)

Video och pod:

Arwidssonstiftelsen (2022) Leken först! Planering och gestaltning av barns utemiljöer dag 1 [Video] <https://www.youtube.com/watch?v=KFEysr4AyxE> [2022-12-27]

Arwidssonstiftelsen (2022) Leken först! Planering och gestaltning av barns utemiljöer dag 2 [Video] <https://www.youtube.com/watch?v=hV5Sbc2huKk> [2022-12-27]

Boverket (2022) Skolgårdarnas ytor fortsätter att minska [Video] <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/webbseminarier/kartlaggning-av-skolgardar/>[2022-12-10]

Arwidssons talks (2022a) *Barns rätt till staden*. [Pod] Arwidssonstiftelsen, <https://arwidssonstiftelsen.se/podcast/barns-ratt-till-staden/> [2022-12-27]

Arwidssons talks (2022b). *Skolgård för lek och rörelse*. [Pod] Arwidssonstiftelsen, https://arwidssonstiftelsen.se/podcast/skolgard_lek_rorelse/[2022-12-27]

Bilaga 1

Intervjuguide - Naturkontakt på skolgårdar.

Introduktion

Jag heter Lisa Jonsson och studerar på Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp och jag skriver mitt kandidatarbete på 15 hp inom landskapsarkitektur om temat "Naturkontakt för barn på skolgårdar". I detta samtal intresserad jag mig för dig och dina erfarenheter om naturkontakt för barn på skolgårdar.

Inledande frågor

- Är det okej att spela in samtalet?
- Hur ser din arbetsroll ut? (Vad innebär ditt arbete)
- På vilket sätt arbetar du med barns utemiljöer?
- Hur ser du på barns möjligheten till naturkontakt på skolgårdar?

Diskurs

- Vad upplever du vara nutida diskussion i samhället kring barns utemiljö?
- Upplever du att Naturkontakt är något som diskuteras om skolgårdar?

Aktörer

- Hur upplever du att andra aktörer arbetar med barns utemiljöer?
- Vilka samarbetar du med?
- I vilka processer är du involverad?
- På vilket sätt anser du kunna påverka barns roll till naturkontakt?
- Har du erfarenheter av att involvera barn i arbetet?
- Har du erfarenhet av lyckade exempel av där främjandet av naturkontakt prioriterades?

Resurser

- Vilka resurser har krävts för att främja naturkontakt på skolgårdar?
- Vad har varit viktigt i projekten som du deltagit i?
- Vad har stor betydelse i utformningen av barns miljö?
- Hur upplever du att det går att påverka beslutsprocesser för att främja barns naturkontakt?

Regelverk

- Vilka lagar eller regler anser du påverka skolgårdar?
- Vilka regler och lagar påverka möjligheterna till naturkontakt?

Avslutning

- Hur ser du på barns möjlighet till naturkontakt på skolgårdar i framtiden?
- Något annat du vill tillägga.
- Får jag lov att återkomma till dig om jag skulle vilja komplettera med någon fråga?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.